

Wat is ibs?

Eisen en procedures

Gevolgen en duur

Voortzetting ibs

Praktijk

Middelen voor de patiënt

Rechtspraak

achterkant

Voorwoord

Met de serie brochures over de Wet Bopz wil ik u handzame informatie geven in heldere taal over de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz).

Gemakkelijk leesbare brochures zijn belangrijk, want de huidige wet biedt veel mogelijkheden, maar die worden lang niet altijd gebruikt. Er zijn dan ook mensen die nu niet de juiste zorg ontvangen, terwijl dat wel zou kunnen.

Dat zijn gemiste kansen. Daarom heeft het kabinet besloten de voorlichting over de wet te intensiveren.

Deze brochures kunnen de bekendheid met de wet bevorderen en inzicht geven in wat wel en wat niet is toegestaan.

De overzichtsbrochure "Over de Wet Bopz" is met name bedoeld voor mensen die al zijn ingevoerd in de Wet Bopz, zoals beroepsbeoefenaren. De andere brochures in de serie zijn daarnaast ook uitdrukkelijk bedoeld voor mensen die voor het eerst kennismaken met de wet. In die brochures staat steeds één onderwerp centraal, zoals de inbewaringstelling en de voorlopige machtiging.

Ik hoop dat deze brochures antwoord geven op uw vragen over de wet Bopz.

De Minister van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

H. Hoogervorst

achterkant

Leeswijzer

Deze brochure geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de regeling van de inbewaringstelling (ibs), zoals die staat in de Wet Bopz.

De eisen die worden gesteld aan de ibs staan er in vermeld en ook wat de gevolgen zijn voor iemand die met een ibs is opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis.

Er is met name aandacht besteed aan de vraag wanneer er een ibs kan worden gevraagd, wie dat kunnen vragen en wat er kan gebeuren wanneer politie en de psychiater het niet eens zijn over de noodzaak van een ibs.

Er staat in vermeld wat de duur is van de maatregel, wat de mogelijkheid tot verlenging is en wanneer de maatregel ophoudt te bestaan. Daarbij is ook aangegeven wat de mogelijkheden zijn wanneer het noodzakelijk is dat de patiënt langer gedwongen blijft opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis.

Ten slotte zijn de mogelijkheden tot het verkrijgen van schadevergoeding in geval van onrechtmatig handelen door de burgemeester, de rechter of de officier van justitie besproken, evenals de mogelijkheid te klagen tegen bepaalde gedragingen. Ook aan de rol van de patiëntenvertrouwenspersoon is kort aandacht besteed.

dhr. mr. R.B.M. Keurentjes,
vice-president/voorzitter sector civiel recht rechtbank
's-Hertogenbosch

in samenwerking met

mw. mr. F. Pais,
beleidsmedewerker ministerie van VWS

achterkant

Wat is ibs?

Doel?

Het doel van de ibs is het herstellen van de openbare orde, die verstoord is doordat iemand vanwege een vermoedelijke geestesstoornis een onmiddellijk dreigend gevaar vormt voor zichzelf, anderen of goederen.

Wie verleent de volmacht tot ibs?

De burgemeester verleent de last tot inbewaringstelling. Dat moet hij persoonlijk doen en dat mag hij pas doen nadat hij is geïnformeerd over de toestand van de betrokkene. Dat 'persoonlijk doen' moet blijken uit de handtekening. Hij mag niet toestaan dat er gewerkt wordt met vooraf getekende lasten, zogenaamde blanco volmachten. De burgemeester mag de last pas afgeven nadat hij op de hoogte is gesteld van de bevindingen van het onderzoek. Die bevindingen moeten zijn neergelegd in de geneeskundige verklaring.

De burgemeester mag het afgeven van de last tot inbewaringstelling delegeren aan een of meer wethouders. Dat kan op basis van de Wet Bopz maar dat kan ook op grond van de algemene regeling van de vervanging van de burgemeester, zoals die is geregeld in de Gemeentewet. Het afgeven van een last mag niet worden opgedragen aan een ambtenaar.

Wanneer geen ibs?

Wanneer er voldoende tijd is, mag er geen ibs worden aangevraagd. Er is dan ook geen echte noodsituatie. Dan moet de procedure worden gevolgd die kan leiden tot een voorlopige machtiging, voorwaardelijke machtiging of in de toekomst een observatiemachtiging, omdat in dat geval het oordeel van de rechter moet worden afgewacht.

Voor wie?

Voor iemand die een onmiddellijk dreigend gevaar oplevert voor zichzelf, voor anderen of voor goederen en dat gevaar vermoedelijk wordt veroorzaakt door een geestesstoornis.

achterkant

Door wie aangevraagd?

Wanneer de familie, de buurt of de politie van mening is dat is voldaan aan de eisen van een ibs, kunnen zij een arts inschakelen. Van belang is dat er nog niet daadwerkelijk iets hoeft te zijn gebeurd, wel moet die kans sterk aanwezig zijn.

Gevaar betekent eigenlijk dreigend onheil, de vrees voor dreigend onheil is dan ook voldoende. Dat is meer dan hinder.

Wie maakt de geneeskundige verklaring op?

De verklaring wordt – uitdrukkelijk in die volgorde van voorkeur – opgemaakt door:

1. Een niet-behandelend psychiater of
2. Een behandelend psychiater of
3. Een niet-behandelend arts of
4. Een behandelend arts, niet psychiater

Het is dus mogelijk dat de huisarts als behandelend arts, niet psychiater, de geneeskundige verklaring opmaakt, ook al is dat niet wenselijk.

achterkant

Eisen en procedures

Eisen?

- De betrokkene veroorzaakt gevaar. Gevaar betekent dat er kans is op onheil. Met andere woorden, er hoeft nog niet daadwerkelijk iets te zijn gebeurd, maar die kans moet wel sterk aanwezig zijn;
- Het ernstige vermoeden bestaat dat het gevaar wordt veroorzaakt door een geestesstoornis. Het vermoeden betreft dus zowel de geestesstoornis als het oorzakelijke verband tussen de geestesstoornis en het gevaar;
- De procedure voor een voorlopige machtiging kan niet worden afgewacht omdat het gevaar onmiddellijk dreigend is;
- Het gevaar kan niet worden afgewend op een andere manier dan door een gedwongen opname;
- De betrokkene is 12 jaar of ouder;
- En is niet bereid tot een vrijwillige opname;
- De burgemeester bepaalt of een ibs noodzakelijk is, niet de arts die de geneeskundige verklaring opmaakt. Wel neemt de burgemeester zijn beslissing mede op basis van de geneeskundige verklaring. Daarnaast kan die verklaring worden aangevuld met bijvoorbeeld een politierapport of een brief van de bureu of familie van betrokkene. Dat pleit ervoor dat de arts ook in geval van twijfel een verklaring opmaakt.

Procedurevoorschriften

- Bevoegdheid binnentreden woning: bij de tenuitvoerlegging van de ibs is de politie bevoegd tot het binnentreden van de woning tegen de wil van de bewoner. Dat is iedere woning waar de betrokkene zich op dat moment bevindt.
- Melden van de last tot ibs: de burgemeester moet direct na het verlenen van de last tot ibs dit meedelen aan de officier van justitie en de inspecteur voor de gezondheidszorg.
- Stukken naar inspecteur en officier: de burgemeester is verplicht de stukken die betrekking hebben op de afgegeven last

achterkant

zo snel mogelijk door te sturen naar de officier van justitie en de inspecteur voor de gezondheidszorg.

- Toevoegen raadsman: de burgemeester moet er binnen 24 uur na het afgeven van de last voor zorgen dat de betrokkene wordt bijgestaan door een advocaat. Voor de Wet Bopz geldt een regeling (de zogenaamde piketregeling) waaruit blijkt welke advocaat op het moment van het verlenen van de ibs dienst heeft. Die advocaat krijgt dan ook de melding dat de ibs is afgegeven.
- Verplichte opneming: de burgemeester kan een ziekenhuis verplichten de betrokkene op te nemen wanneer dit nog niet is gebeurd binnen 24 uur na het afgeven van de last tot ibs.
- Verblijf in een politiecel nadat de last tot ibs is afgegeven is onwenselijk. Dat mag hooguit enkele uren duren in afwachting van vervoer naar het psychiatrisch ziekenhuis.

achterkant

Gevolgen en duur

Gevolgen van de opneming

- Bij de opneming kunnen gevaarlijke voorwerpen van de betrokkene worden afgenomen.
- De interne rechtspositie (d.w.z. de regeling van de (juridische) positie van betrokkene tijdens opname in het ziekenhuis) is op de betrokkene met directe ingang van toepassing. Dat betekent dat er:
 - Een voor de behandeling verantwoordelijk persoon, een behandelaar, wordt aangewezen;
 - Een behandelingsplan wordt opgesteld en
 - Middelen en/of maatregelen op de patiënt kunnen worden toegepast.
- Een aantal de patiënt toekomende rechten kan worden beperkt, namelijk het recht op bezoek, op bewegingsvrijheid in en rond het ziekenhuis en op telefoonverkeer. Ook controle op voor de patiënt bestemde of van hem afkomstige post is mogelijk. Dit alles onder strikte, in de wet geregelde voorwaarden. Deze voorwaarden hebben vooral betrekking op het voorkomen van de verstoring van de rust en de orde in het ziekenhuis en op het voorkomen van ernstige gevolgen voor de gezondheid van de patiënt.
- De huisregels zijn op de betrokkene van toepassing. Die huisregels mogen alleen betrekking hebben op de algemene gang van zaken in het ziekenhuis. Dat wil zeggen dat daarin geen bepalingen mogen staan die gelden voor een individuele patiënt, bijv. dat de patiënt als sanctie op het niet-naleven van een huisregel in afzondering zal worden geplaatst. Individuele afspraken horen te staan in het behandelingsplan, niet in de huisregels.
- De echtgenoot of de wettelijke vertegenwoordiger en de naaste familie van de betrokkene worden geïnformeerd over de afgegeven ibs.

Duur?

Omdat het hier gaat om vrijheidsbeneming door een ander dan de rechter (de burgemeester gelast namelijk de ibs) mag deze maar van korte duur zijn, dat wil zeggen een paar dagen.

achterkant

Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens eist namelijk een snelle toetsing door de rechter wanneer iemands vrijheid wordt ontnomen.

De ibs kan op een paar manieren eindigen, namelijk wanneer:

- Er geen voortzetting van de ibs wordt verzocht omdat er niet meer aan de voorwaarden wordt voldaan. De geneesheer-directeur moet de betrokkene in dat geval ontslaan tenzij die kiest voor een vrijwillige voortzetting van het verblijf;
- De rechter een voortgezette ibs beveelt;
- De rechter in aansluiting op de ibs van de burgemeester direct een voorlopige machtiging of een voorwaardelijke machtiging verleent in plaats van een voortzetting van de ibs.

achterkant

Voortzetting ibs

Voortzetting van de ibs

Wanneer de officier van oordeel is dat de betrokkene na de ibs van de burgemeester in het ziekenhuis moet blijven, vraagt hij aan de rechter de ibs voort te zetten. De officier vraagt dat wanneer hij vindt dat nog steeds sprake is van het vermoeden van een geestesstoornis die de betrokkene onmiddellijk dreigend gevaar doet veroorzaken. De rechter moet dan binnen drie dagen nadat het verzoek op de rechtbank is binnengekomen, een beslissing nemen op dat verzoek.

De rechter beoordeelt of er op dat moment nog wordt voldaan aan de voorwaarden voor de ibs. Hij doet dat op basis van de stukken waarover ook de burgemeester de beschikking had. Daarnaast hoort hij de betrokkene en zijn behandelaar. Hij kan ook nog andere mensen horen als hij daar behoefte aan heeft.

Wanneer de rechter beslist dat er niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden voor de ibs, wijst hij het verzoek van de officier af. Dat wil niet zeggen dat de burgemeester een verkeerde beslissing heeft genomen. Het is goed mogelijk dat de betrokkene na de ibs medicatie heeft gekregen waardoor hij rustig is geworden en er geen sprake meer is van onmiddellijk dreigend gevaar. Ook is het bijvoorbeeld mogelijk dat de betrokkene door de medicatie inziet dat een verblijf in het ziekenhuis hem goed zal doen. Dan kan het verblijf worden omgezet in een vrijwillig verblijf.

Duur voortgezette ibs

De door de rechter voortgezette ibs duurt maximaal drie weken. Deze termijn kan automatisch worden verlengd met maximaal drie weken wanneer de officier voor het einde van de voortgezette ibs een verzoek indient voor een voorlopige of een voorwaardelijke machtiging.

achterkant

Na voortgezette ibs

Wanneer de officier op grond van informatie van oordeel is dat het gewongen verblijf na afloop van de voortgezette ibs moet worden voortgezet, verzoekt hij de rechter een voorlopige of een voorwaardelijke machtiging te verlenen. De rechter neemt op dat verzoek een beslissing. Wijst hij het verzoek toe dan stopt de voortgezette ibs en begint de nieuwe rechterlijke machtiging te lopen. Verleent de rechter geen rechterlijke machtiging, dan stopt daarmee ook de voortgezette ibs.

achterkant

Praktijk

Praktijkperikelen

Het vervoer naar het ziekenhuis van de patiënt die een ibs heeft gekregen, zorgt vaak voor problemen. De burgemeester is ervoor verantwoordelijk. Is er niet direct een ambulance beschikbaar dan kan ook de politie de patiënt naar het ziekenhuis brengen. Zij is volgens de wet primair verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van de ibs en zij kan zich daarbij laten bijstaan door ambulancepersoneel. Opsluiting in een politiecel is onwenselijk en mag hooguit voor enkele uren gebeuren. Het komt voor dat mensen, voor wie getracht wordt een ibs te krijgen, iedere keer na drie dagen toch weer op straat staan. Dat kan eigenlijk niet. Het is in zo'n geval aan te raden dat de politie gaat overleggen met de (ambulante) geestelijke gezondheidszorg (GGZ).

Rol politie?

Vindt de politie dat er geen sprake is van onmiddellijk dreigend gevaar – maar wel van gevaar veroorzaakt door een geestesstoornis – dan kan zij trachten de procedure voor een voorlopige of een voorwaardelijke machtiging op te starten. Zij zal daartoe contact moeten zoeken met de (ambulante) GGZ. Het staat de politie ook vrij om de officier van justitie hierover te informeren wanneer het overleg met de GGZ niet leidt tot een aanvaardbare oplossing van het probleem.

Wel of geen geneeskundige verklaring?

In sommige gevallen is er verschil van inzicht tussen politie en psychiater over het al dan niet schrijven van een geneeskundige verklaring voor een ibs. Dan kan het zinvol zijn zo'n verklaring wel te schrijven en de burgemeester, en uiteindelijk de rechter, te laten bepalen of de situatie voldoet aan de eisen van een ibs.

achterkant

Middelen voor de patiënt

Schadevergoeding

De burgemeester handelt onrechtmatig wanneer hij een last geeft voordat hij de informatie heeft gekregen van de psychiater, of wanneer hij de advocaat te laat op de hoogte stelt van de afgegeven last. In dat soort gevallen kan de patiënt aan de rechter vragen om hem de schade te vergoeden die hij daardoor heeft geleden. Ook al is die schade vaak lastig uit te drukken in geld, omdat het immateriële schade is, wordt er wel een bedrag toegekend wanneer de rechter van oordeel is dat het handelen van de burgemeester inderdaad onrechtmatig was. Het kan zijn dat een patiënt schade lijdt door een verkeerde toepassing van bepalingen in de Wet Bopz over de verschillende rechterlijke machtigingen en de bepaling over (voorwaardelijk) ontslag. Wanneer de officier van justitie of de rechter die bepalingen niet in acht hebben genomen, is er de mogelijkheid van schadevergoeding.

Klagen

Is de patiënt met een ibs opgenomen, dan is ook het klachtrecht van de wet op hem van toepassing. Dat wil zeggen dat hij over een aantal gedragingen kan klagen, bijvoorbeeld over het tegen zijn wil toepassen van het behandelingsplan, van het gedwongen toedienen van medicatie of separatie maar ook over de beslissing van de behandelaar dat de patiënt wilsonbekwaam is. Over andere zaken kan een patiënt klagen op grond van het algemene klachtrecht (via de Wet klachtrecht cliënten zorgsector).

Patiëntenvertrouwenspersoon

Zodra iemand gedwongen is opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis, dus ook na een ibs, kan hij contact zoeken met de patiëntenvertrouwenspersoon (pvp). Daar kan hij terecht met al zijn vragen. De pvp kan de patiënt ook helpen wanneer die een klacht wil indienen.

De pvp is niet in dienst van het ziekenhuis maar behoort tot een onafhankelijke, landelijke stichting. De pvp stelt zich ten dienste van de patiënt.

achterkant

Rechtspraak

Rechtspraak

- Wanneer de geneeskundige verklaring is opgemaakt door de behandelend arts moet blijken dat er een noodsituatie is die rechtvaardigt dat de behandelaar de verklaring heeft opgemaakt.
- Een blanco volmacht van de burgemeester is niet toegestaan en kan leiden tot een niet-ontvankelijk verklaring van de officier vanwege een ernstige vormfout.
- Bij het verzoek tot voortzetting van de ibs hoeven nog niet te zitten:
 - Het behandelingsplan;
 - De aantekeningen over de geestelijke en lichamelijke toestand van de betrokkene;
 - De aantekeningen over de toegepaste behandelingen en
 - De effecten van de toegepaste behandelingen.
- In geval van onrechtmatig handelen door burgemeester, rechter of officier kan schadevergoeding aan de orde zijn. Onder onrechtmatig handelen vallen niet alleen gedragingen van de burgemeester die leiden tot het afgeven van de ibs maar kunnen ook gedragingen vallen van na die tijd, zoals het te laat toevoegen van een raadsman.
- Termijnoverschrijding door de officier van justitie bij het indienen van het verzoek om voortzetting van de ibs leidt niet tot niet-ontvankelijkheid van de officier.

Uitgave:

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Postadres:
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag
Telefoon (070) 340 79 11

Publieksvoorlichting:

Meer exemplaren van deze brochure kunt u bestellen bij de afdeling Publieksvoorlichting van het ministerie van VWS, onder vermelding van code: 16BR2004G022

Telefoon (070) 340 78 90

Internetadres:

www.minvws.nl

Op dit adres is actuele informatie over de Wet Bopz te vinden.

Aan de inhoud van deze brochure kunnen geen rechten worden ontleend.

December 2006